

כלים להתמודדות מול הפרשיה – חלק ב

יעקב צבי בוצקובסקי

ויש להדגיש עוד, שהדברים נכתבים אינם באים לחלוק על דברי אדם גדול זה או אחר. התייחסות מפורטת לזה תינתן בהמשך המאמר. כרגע נדון רק לגופו של ענין.

הלכות לשון הרע

נדון ראשית כל בנוגע לפרשיית הכיעור. התגובה הראשונית היתה מבוססת על הלכות לשון הרע: לכל אחד יש חזקת כשרות ואסור לכאורה להאמין לשמועות על אדם המוחזק לאדם כשר על סמך כתבה עיתונאית גרידא.

אבל עתה הגיע השלב השני, והוא הקשה ביותר. להיטיב מבט אל המציאות הקשה שהתפרסמה ברחובותינו הנקיים. גם אם מעולם לא חיטטנו בצינורות הביוב, יש רבנים שהתנדבו לעשות זאת, ואין זה מן החכמה לאטום אזניים מדבריהם. לא התבקשנו להכריע, אבל לסתום אזניים זו בעיה. **זו לא חומרא בדיני לשה"ר, אלא קולא בדיני פיקוח נפש.**

רוב מוחלט של הציבור, ואני ביניהם, לא ידע עד לפני שבוע על קיומו של בית הדין של הרב שמואל אליהו, בצינור שני רבנים חרדים. עתה כשנודע לנו על בית הדין הזה ועל העבודה שהוא עשה – יש לשקול שוב מה ההלכה אומרת.

פסקי ההלכה של החפץ חיים לא משתנים לעולם. זאת התורה לא תהא מוחלפת. אין להאמין לשמועות רעות אפילו בקלא דלא פסיק, כשיש שונאים, אם אין הוכחות ברורות או שני עדים. ההלכה הזו חיה וקיימת. אבל הנתונים הם אלה שמשתנים, ובהתאם לנתונים יש להכריע את ההתייחסות. אי אפשר לפטור פסקי בית דין כ"שמועות" גרידא. חובתנו היא להיטיב מבט למציאות, לא לנסות להצדיק את מה שאמרנו בעבר.

לא התבקשנו להכריע מה באמת היה, אבל חובתנו להבין שיש כאן דברים נוראים, שאם הם נכונים אסור להתעלם מהם. ההיצמדות לאמת לא תמיד היא קלה ונוחה, לפעמים היא דורשת להודות בטעות, לפעמים היא דורשת לוותר על אמון באנשים מסוימים או במערכות מסוימות, וזה קשה. מאוד. אבל אין מה לעשות: אם לא נישיר מבט אל המציאות העגומה, אנחנו עלולים לשלם מחירים כבדים.

מה התועלת מדיון בנושא?

למה חשוב וחיוני לשמוע שיש צד שני משמעותי?

כי בשבוע האחרון הכרנו צד אפל של עולם, שמעולם לא היכרנו מקרוב: עולם הפגיעות. שמעתי הגדרה מאיש מקצוע חרדי: בכל בית יש צנרת ביוב, היא נמצאת מתחת לרגלים, אבל אין מודעות אליה כי היא סגורה ומסוגרת. זה לא אומר שהיא לא קיימת. יש זוהמה, בכמויות, והיא נמצאת בצנרת הביוב מתחת לרצפת הסלון שאנחנו דורכים עליה.

רעידות האדמה המשניות

הפרשיה שמסעירה אותנו בשבוע האחרון לא הסתיימה כלל וכלל. את ההתמודדות הראשונית הציבור עשה בשבוע הראשון, כל אחד בדרכו, אבל גלי ההדף שיצרה רעידת האדמה הזו ממשיכים עתה להתפשט, ועלינו להיות מוכנים להם.

דרכי התגובה הנפשיות לאירוע חריג

מדרכן של עולם, כאשר נחשפים לאירוע מטלטל, לא צפוי, לא מותאם לכלי הקיבול שלנו – התגובה הראשונית היא הכחשה. לא רוצים לשמוע מה היה, לא מאמינים, לא יכול להיות. לאחר ההכחשה מגיע שלב העיכול, ההפנמה של המציאות, ואז, רק אז, מתחילה ההתמודדות האמיתית: להיטיב מבט אל המציאות, לקבל אותה כמות שהיא בלי נסיונות לטאטא אותה, ולהפיק ממנה לקחים.

שתי פרשיות קשות

התגובה הטבעית של ציבור חרדי נקי וטהור לפרשיה כזו, שלא מהווה חלק מהשיח הציבורי שלנו ולא נמצאת כמעט במודעות שלנו, היתה – הכחשה. "מהיכי יתתי שזה נכון? ולדבר על כך זה לשון הרע שלא לתועלת". זו התגובה הטבעית של ציבור שמתרחק מהכיעור והדומה לו, ומשתדל בדרך כלל להקפיד על איסורי לשון הרע.

זו גם היתה התגובה הטבעית מול מאורע של התאבדות, מאורע שלא הכרנו מעולם בציבוריות החרדית. מעולם לא אירע שאדם מוכר ומוערך ונחשב להוגה דעות בציבור החרדי – לא עומד בלחץ ובקושי, ומסיים את חייו בידיו.

המאורע תפס אותנו לא מוכנים, והגבנו כפי שמגיב הלב היהודי הרחמן מול אירועים קשים: הבענו רחמים, השתדלנו להבין את המצוקה, לא לשפוט.

האתגר הכפול של ציבור חרדי נקי

בציבור החילוני, או בציבור שמחובר לרשת ללא סינון, הזוהמה נמצאת על השולחן, במרכז השיח. כולם עוסקים בה יום ויום ושעה שעה. להם אין קושי להאמין, בכל דבר על כל אחד.

לעומת זאת בציבור שמור ונקי ב"ה מעיסוק בכיעור, אין מודעות כלל לנושאים אלה, ולכן התגובה הטבעית לסיפורים כאלה היא הכחשה.

ובכן, יש לעבור לשלב הבא: שלב ההתמודדות מול המציאות.

יש להדגיש שהשורות הבאות אינן נכתבות כהכרעה למה שהיה או לא היה, אלא לברר את גדרי ההלכה כפי שמופיעים בספר חפץ חיים, על פי המציאות הקיימת.

הטינופת סגורה ומסוגרת בצנרת תחתית, ואצל מי שלא נפגע רח"ל בעצמו או או בבני משפחתו אין כמעט מודעות לענין. אבל הפגיעות קיימות, והמחיר שהן גובות – מחיר כל לב.

סובב הקב"ה והתוודענו לעולם האפל של הפגיעות. עלינו להיות מודעים לו, כי הפגיעות נפוצות ופוגשות שוב ושוב ילדים ונערים טהורים, ילדות ונערות טהורות, והורסות את חייהם. אנשי מקצוע מספרים על מקרים רבים נוראים.

התורה מצוה עלינו להציל עשוק מיד עושקו, למחות דמעה מעל כל פנים. לזעוק את זעקת הנפגעים בכל ליבנו. לכאוב את הכאב, לשאת בעול עם הסובל.

המחירים הקשים

ברמה הציבורית, עלינו לתת כלים להתלונן על מקרי פגיעה, להציב כתובת ברורה לנפגעים, כדי לעצור את מעגל האימה. נפגעים ונפגעות רבים מאבדים את שמחת החיים, את בריאות הנפש, ולפעמים עוזבים את הדת. אין לנו אפשרות לטאטא מאורעות כאלה מתחת לשטיח.

מלבד זאת, המציאות מוכיחה כי כל נפגע עלול להפוך בהמשך חייו לפוגע. אם חלילה לא עוצרים בכל הכוח את המעגל – הנזקים עלולים להמשיך עד אינסוף, רח"ל.

אם לא מוכנים לשמוע שיש צד שני, אם מתעקשים לאטום אזניים מתלונות חוזרות ונשנות על פגיעות – יש לזה השלכה מעשית ומציאותית, בדמות הישנות מקרים כאלה רח"ל.

זו גישתם של רבנים מומחים מהשורה הראשונה בעולם הרבני החרדי: לעולם לא להשתיק, לעולם לא לטייח. אילמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ואסור לנו לאבד את מוראה של מלכות, על אחת כמה וכמה כשמדובר על שאלות של פיקוח נפש, גשמי ורוחני. אם אין כתובת להתלונן, אם אין לגיטימציה להתלונן – הדברים ממשיכים וגדלים ללא הפרעה, השם ישמור ויציל.

בנוסף לכך, אם מכבדים אנשים שיש עליהם טענות קשות עם רגלים לדבר (מבלי להיכנס לשאלה מה בדיוק היה), ומתייחסים כאילו כלום לא היה – הדבר עלול לשדר לנפגעים שלא איכפת לנו מהם, ושהם לא אמינים כשהם מתלוננים. הדבר עלול לגרום להם לשבר נורא עד דכדוכה של נפש, ועד בכלל!!

מלבד זאת, זה עלול גם לגרום להם להימנע מלהתלונן, כי הרי בלאו הכי לא יאמינו להם.

בקצרה: יש מחירים כבדים מאוד ליחס המחפה, להשתקה, לחסימת הדיון בנושא. לשה"ר שלא לתועלת הוא דבר חמור ביותר, אך חיפוי על חוטאים הוא חמור לא פחות. אין לנו את היכולת להכריע סופית בשאלה העובדתית בידו"ד, אך אין לנו צורך בזה. השאלה היא צורת ההתייחסות לנושא באופן כללי.

היחס לנוטל נפשו בכפו

בנוגע לשאלת ההתאבדות. מוסכם על הכל שהתאבדות היא עון חמור ונורא. האמירה שהתפרסמה בציבור היה בדיון ספציפי ביחס

לאיש, שמרוב צער נטרפה דעתו.

שמעתי בימים האחרונים שיחה נוקבת מהמשגיח הג"ר ראובן לויכטר שליט"א, שזעק מדם ליבו על כך שהיחס לענין חומרת המעשה הצטנן בשבוע האחרון. גם אם נניח שהמתאבד היה בגדר שוטה בזמן עשיית המעשה, עדיין מכאן ועד מה שהתקבל בציבור הדרך רחוקה. רחוקה מאוד. נוצרה תחושה שמותר להתאבד כאשר כשל כח הסבל. לא זה מה שנאמר ח"ו, אבל זה מה שהתקבל בציבור (השיחה מומלצת מאוד לשמיעה, היא דעת תורה נוקבת).

ההשלכות הנוראות

עצם היחס הצונן לעברה חמורה כל כך הוא דבר חמור מאוד.

בנוסף לכך, יש להביא בחשבון את ההשלכות של היחס המחבק. אולי רובנו לא מכירים, אבל יש תופעה של נטיה לאובדנות, דהיינו – רצון לסיים את החיים. הרי יש סבל רב בעולם, והוא פוגש צעירים וצעירות ברמות שונות, קשות מנשוא לפעמים. כאשר יש אווירת סלחנות כללית למעשה התאבדות, ואפילו חיבוק – עלול להיות לזה מחיר כבד מאוד, מחיר דמים.

סיפר לי איש מקצוע שכבר יום למחרת האירוע הוא נאלץ להתמודד מול פניות רבות של צעירים ששקלו ללכת בעקבותיו.

דעת הגדולים

בנוגע לשאלה מה דעת גדול הדור בכל הענין:

ככל אנשי ישראל ניזונתי משמועות גרידא: ביום הראשון פורסם בשמו אמירה מסוימת, כאשר כמה ימים לאחר מכן פורסם מכתב "שהיה לנגד עיניו" (על פי הצהרת הכותב), בנימה שונה לחלוטין. ראש הישיבה שהאמירה הראשונה פורסמה בביכול דרכו, הוציא יום לאחר מכן מכתב הבהרה בניסוח הפוך לגמרי.

עד מפי עד פסול

אפילו בדיון תורה על חצי שקל אי אפשר להכריע בצורה כזו של "עד מפי עד", או באמירות מסוג "קיבלנו הוראה לומר בשמו", על אחת כמה וכמה כאשר מדובר על הוראה לרבים בידי נפשות של ציבור ענק. ראשית כל עלינו לפנות אל התורה עצמה: לשים לב אל האחריות שהתורה מטילה עלינו לבער את הרע ולשמור על קדושת בית ישראל, ללבן היטב את דיני קבלת לשון הרע, גדריהם ופרטיהם. לאחר מכן עלינו לשאול באופן אישי את פיהם של גדולי התורה המכירים את המציאות.

האם עיתון יכול להיחשב מורה דרך?

ולגבי העיתון – הדברים ארוכים. אפנה את הקורא הנכבד למאמר שכתבתי בנושא, בזהירות המתבקשת, בספרי חישבתי דרכי ח"א פרק ד', ספר שקיבל את הסכמתו הנלהבת של אחד מרבני הוועדה הרוחנית של העיתון. שעבר על הפרק, כמו על הספר כולו, בדקדוק רב. ניתן להוריד את המאמר [מבאן](#).

תגובות ניתן לשלוח ל**[באן](#)**.